

Ako to bolo kedysi dávno?

Mariánsky kostolík v Prievidzi je už niekoľko storočí tradičným miestom osláv prievidzských hodov. Prúdia sem zástupy veriacich z blízkeho i širokého okolia. Dátum púte sa za viac ako tri storočia nezmenil. Pripomína sa ňou navrátenie kostola do rúk katolíkov, k čomu došlo 15. augusta 1660. Mnohé pohnuté udalosti spôsobili, že vzhľad kostola Nanebovzatia Panny Márie i jeho zariadenie boli nezriedka menené. Priblížme si vzhľad, ktorý sa naskytol pútnikom v Prievidzi v roku 1876.

„Kostol Panny Márie stojí na vršku mimo obce, krajom cintorína, ohradenom múrmi a hradbami ako pevnosť. Je to starý gotický chrám, zbožnými pútnikmi z okolia určité dni navštevovaný. V roku 1496 bol tu konvent bratov Karmelitánov – podľa svedectva písma: „*Vavrinec, lektor Sv. teológie (profesor) a predstavený a celý konvent bratov sv. Kríža, umiestnený mimo obce Prievidza, bratia rehole Panny Márie Karmelskej – bojníckeho farára Petra, richtára a celú vospólnosť mestečka Prievidze, za navrátenie častice (relikvie) sv. Kríža, ktorá onoho času, keď čierne vojsko pustošilo uhorskú krajinu, sa voľajakým spôsobom stratila, zbavujeme zodpovednosti a uspokojujeme. Dané v Prievidzi s pečatou priorátu a konventu na vigíliu apoštolov Šimona a Júdu (28. októbra) 1496*“. Ďalšie stopy konventu, akiste počas reformácie, keď bol kostol v moci evanjelikov, zmizli. Niečo sa zachovalo v málo chronogramoch (nápisoch so zašifrovaným letopočtom).

Sanktuár s apsidou tvorí šesťuholník, oba sú v gotickom štýle sklepené, rebrá klenby spočívajú na hlaviciach stĺpov. Pastofórium je jednoduchej štvoruholníkovej formy s nápisom: „*Som starý, nik nevie, kedy a kým postavený dom svätý k úcte Panny Márie. Ak je ikona Matky Božej so mnou rovnako stará, 87 rokov, pridám 6 storočí (1687). Nepriateľská zúrivosť ma zneuctila, Lutherova sekta. Stál som v Prievidzi zo starostlivosti pastierov. Teraz znovu hrozím trhlinou a zrútením, obnovujem sa všetkým činom mojej Prievidze.*“

Porta sakristie je úzka, hrotitá, víťazný oblúk však okrúhly. Nad portou je nápis: „*Ó milostivá Mária, buď cestou na pomoc mestu Prievidza (1705)*“ a ďalej za pramalovaným vencom: „*Občania patróni skladajú svoje zbožné sľuby Márii: Jej pomocou milostivý bude Ježiš (1705)*“. Pod víťazným oblúkom je stará kmenná kazateľnica formy kalicha. Loď miesto doterajšej povale

bola zasklepená, pričom aj stará forma okien bola zmenená. Nad druhým vchodom je nápis: „*Konsekrovaný Božej Matke Márii (1805)*“, ale to je omyl, je o jedno storočie starší, teda správny rok je 1705. Druhý nápis znie: „*Najsvätejšia Matka Božia Kristova (1705)*“. Spevácky chór leží na kamenných stĺpoch, aj na ňom z vonku je podobný chronogram: „*Pomocou Božou a svätej Panny a zbožnými obetami patrónov bol som celý renovovaný (1705)*“. Z vnútra na chóre je na dreve maľovaný obraz sv. Kataríny, v sakristii sú dva podobné obrazy, sv. Barbory a sv. Doroty, obidva zostatky dvierok gotického oltára. Je možno, že aj rezbárska socha Panny Márie, patrónky Uhorska, je pozostatok hlavného oltára, má takýto chronostický kolopis: „*Tento obraz Máriin trvá už šesťsto rokov, výjímuc tých 30 a 10 rokov, čo bol renovovaný (1721)*“. Novší nápis na ňom: „*Zhliadni Panno, na tvojich ctiteľov z vysokého vrchu a s milostivým synáčikom ochraňuj Prievidzu (1813)*“.

Veža v priečelí je 108 stôp vysoká, vyniká úzkymi dvojitémi oknami okrúhleho oblúku, sú v nej zvony: prvý 10-centový s nápisom: „*Lial ma Ján Juraj Knobloch v Banskej Bystrici 1811 k úcte Nanebovzatej Panny a sv. Jána Nepomuckého*“. Druhý 8-centový má nápis: „*Sv. Mária, oroduj za nás. Jozef Michal Zechenter v Banskej Bystrici 1742*“. Tretí má 2 centy a obsahuje nápis: „*Za farára Jozefa Santoris, richtára Gašpara Škopec a dozorcú kostola Juraja Škopec. Ku cti svojich sv. patrónov Vendelína a Urbana*“.

Vedľa južnej strany veže zvonku je vchod do starej kaplnky sv. Michala, novšieho štýlu, na mieste starej márnice. Kaplnka je používaná ako úschovňa.“

Spracoval Erik Kližan

Tento príspevok bol spracovaný už v roku 2004, no z rôznych dôvodov sa k čitateľom dostáva až teraz. S dnešnými vedomosťami môžeme povedať, že sa lepšie ani stať nemohlo. V roku 1876 sa vtedajší banskobystrický biskup Arnold Ipolyi - Stummer rozhodol vydať historický schematizmus biskupstva, v ktorom by boli podrobne spracované dejiny diecézy. Jeho zostavením poveril osobu najpovolanejšiu, Fraňa Víťazoslava Sasinka. Ten ako zručný historik sa úlohy zhostil bravúrne, čo vidno aj z uvedeného príspevku. Sasinek nám poskytuje jedinečný exkurz do Prievidze v časoch, ktoré sú nenávratne stratené. Mariánsky kostol z roku 1876 a dnešný už nemajú veľa spoločného. Preto skladáme poklonu tomuto historikovi, po ktorom bolo v rokoch 1919 – 1938 pomenované prievidzské gymnázium na Mariánskej ulici. Prievidzi bol veľmi prajný, veď v opise zachoval aj dve desiatky jej stredovekých listín, ktoré dnes už nejestvujú. V roku 2009 si jeho pamiatku učtime umiestnením pamätnej tabule na budove bývalého gymnázia, dnes Základnej školy.